طرح نـــو – شادی خوشـــکار | علوم انســـانی و

هخصوص علوماجتماعی در ایران همیشـه بر لبه

تیغ راه رفته است. هنوز آنها که سیاست گذاری می کنند نمی دانند که بالاخره می خواهند

به ایس علوم میدان بدهند یا هی روز آن را در

محدودیتهای جدید پایبند کنند. در چنین شرایطی است که رشتههای جدیدتر چون

مطالعات زنان که مخالفان زیادی هم دارند، بیشتر

مورد هجوم واقع می شوند و ضربه های بیشتری می خورند. از تعطیلی در برخی دانشگاه ها گرفته تا عوض شدن واحدهای در سے و تغییر مسیر و

. -وجود این رشته در دانشگاهها به سال ۸۰ و

تصويب شــورايعالى برنامهريزى

برمی گردد که همزمان در سه دانشگاه علامه طباطبایی،

تربیت مدرس و الزهرا شــروع به

در دانشگاه تهران تاسیس شد و از سال ۸۳ نیز این دانشگاه در

, شــته مطالعات ; نان دانشــحو

ر پذیرفت. حدود ۱۰ سال بعد پس

ر اینکه برنامه ریزی برای دکترای

مدرس شــروع ُشــد، در دانشگاه

علامه طباطبایی این رشته حذف شد. گرایش

دانشـگاه تربیت مدرس برای دکتــرای مطالعات زنان، حقوق زن در اسلام است.

بخشـــی از علاقهمندان به مورس در بین رـــــ در دانشگاه را فعالان حوزه زنان تشکیل میدادند.

کسانی که فعالیتهای نظری یا اجرایسی برای حقوق زنان و مسائل زنان در جامعه انجام داده

شــته مطالعات زنــان، از زمان تاســیساش در

رست دانشگاههادر سال ۱۳۸۰، تاکنون پستی وبلندی های بسیاری به خود دیده است اما اوج این مشکلات در

ر ... رک. دوره هشت ساله ریاستجمهوری آقای احمدی نژاد بود. در این زمـــن اهداف اولیه این رشــته بهراحتی

نادیده گرفته شد. نگاه تکبعدی صرف بر این رشته

ت غالب شدورشته بهدست افرادی که از فضای دیگری

ر. در ابتدا کار موسسه مطالعات و تحقیقات زنان با مدیریت منیر آمدی، خانه برنامه ریزی و ایجاد رشته

مطالعات زنانُ در کشور بود و به کمک اساتید برتر از رشتههای متفاوت فعالیتهای بسیار و همه جانبهای ا در ایس جوزهٔ عهده دار بود، اما طی ۹ سیال اخیر

هُمهُ این افرادُ و اساتید کنار گذاشته شدند و افرادی با گرایشهای دیگــر جای آنها را پــر کردند. حضور

بن افراد با این ادعا انجام گرفت که رشــته مطالعات

أن را در قالب اجتماعی خاص و به این شکل گنجاند

و این امر حدود فردی - فقهی دارد؛ حال آن که مطالعات زنان، رشتهای در ابعاد اجتماعی است و با

این تعریف است که می تواند به پارادایم های مختلف ورود کندو از سویی کاملا بین رشته ای است و بین

جُامُعەشناسُــى، رُســانە، ادبياتُ، هنر، روانشناسى فلسفە، حقوق، دين و.. در رفتوآ مداست. نگاه صرف

تکبعدی هم ضربات بسیاری را به این رشته وارد کرد از طرفی فضای نامناسبی که در دانشگاه وجود داشت، اجازه پژوهشهای گسترده را نمی داد. گروه

ىيردەشد

ر از علاقهمندان به آموزش در این رشته

ایسن رشسته در دانشگاه تربی*ی*

و آز سـ

بژوهش به منزله استخوان بندی برنامههای

توسعه جوامع بشری به شمار می آید و کلیدر شد ملت هاست اما در کشور ما پژوهش های حوزه

علوم انسانی از جایگاه ارزنده ای در حل مسائل

و مشکلات علمی و اجرایی برخوردار نیست. در حوزه مطالعات زنان آمار پژوهشهای انجام

حجم مطالعات در حوزه زنان و خانواده در قالب طرحهای پژوهشسی و انتشار مجلات و مقالات

متعدد علمی پژوهشی، حلقه مفقوده تشکیل امر کز توسعه پژوهشهای کاربردی زنان، برای اتصال پژوهشهای این حوزه و جامعه مشهود

ست تا پژوهشهای حوزه زنان درجهت حل معضلات و مسائل اجتماعی آنان سمتوسو

یافته و با سازمانهای همسـو قرار گیرد. خانم

مطالعات اُستراتژیک بر این نکته تأکید داشتند که حوزه

تحقیقات در مــور د خانواده

به قدری مهم و حیاتی برای جامعه ایرانی است که اگر برعهده ایشان بودمی گفتند

تمام پژوهشها در کشــور

تمركز بابد اين كلام خانم دکتر نوابینژاد با کلامی که

آقای دکتر ساروخانی در

مورد «خانواده بهعَنُوان ركنُ

و پایه تمدن ایرانی، فرمودند

مساله زنان با مردان

و پیونسد این دو در شسکل خانسواده و مطالعسات این

حـوزه از اهمیت بســزایی

برخوردار استو بهرغم رشد

مكملاست.

تعطيل وفقط سم تعطیل و فقط سمتوسوی پژوهشها بر محور خانواده

همین دلیل بحث ســر آن زیاد است. بهطور مثال حوزه علمیه هم مطالعات زنان را با رویکرد اسلامی كردن اين رشته دارد و بودجه زيادي هم صرف آن ی ----«فروغ عزیزی» از فعالان حقــوق زنان که در این

از معنا تهی می کند و بود و نبودش علی السویه شده و باعث می شـود حتّی بگوییم که بـا این وُضع اگر این رشته را نداشته باشیم بهتر است. این داستان غمانگیز در رشتههایی که ماهیت انتقادی دارند بیشتر مطرح می شـود. چرا که دانشـگاه از دولت مستقل نیست و اساسا دولت چرا باید به جریانی ے رہے۔۔۔۔ولت میشود و باعث میشبود در یک دولت این رشته تأ س شـود، در دولت دیگر حذف شود و دوباره حالاً صحبت از ورود دوبارهاش به دانشـگاه باشد مقاومت می کنــد و میخواهــد تعیین کننده ایُن باشد که چه چیزی درست و چه چیزی غلط است بنابراین امکان تولید دانش و انتقاد را ندارید.»

رس مهمــی چون جامعه شناســ داده : تیم و عناوین درسی خیلی متفرقه بود. فقط را کامــلاً توصیفــی برایمان جا انداخــت. در غیر ين صورت أنگار بــراى فارغالتحصيل اين رشــ اشند، جایشان خالی بود.»

ايدئولوژيک پیرامونمسألهزنان، آنرا ازمعناتهیمی کندوبودو نبودش على السويه شدهو باعثمىشودحتىبگويي كهبااين وضع أكراين رستهرا ، مهتر است.این داستانغمانگیزدررشتههایی كەماھىتانتقادىدارندېيشتر مطرحمىشود

فعالان مطالعات زنان از تحصیل در این رشسته ناامی ت رسیر می و است کا در این می در در این می در این می در این می در این می داد. انگار نام این رشت به معنوان تزیینی برای رشته های علوم انسانی کافی است و مهم ر۔۔۔ ی رف از کار کردی که مطالعات زنان می تواند نیســـت اگر آن کار کردی که مطالعات زنان می تواند برای حل معضلات زنان در جامعه داشته باشد نادیده

رشته تحصیل کرده است در ادامه صحبتهایش به کمبودهای این رشته اشـاره می کند: «ما نه در . منابع انباشـت دانش داریم و نه در حوزه آموزش. ایدئولوژیک شدن بحث پیرامون مسأله زنان، آن را ر باشد تأسيس رشته مطالعات زنان و امثال آن که جنبه انتقادی دارند منوط به روحیه دولت درنهایت هـم دانشگاه در موارد بسیاری چون موضوع پایان نامه ها به دلیل این کـه قدرت دارد،

یک درس مرتبط به نام نقد نظریههای فمنیستی داشتیم که البته استاد خوبی داشتیم و موضوع

رویکرد نه آینده شخلی خواهد داشت و نه ادامه تحصیل آن فایدهای! گودرزی درباره سختگیریها برای پایاننامه در این رشته می گوید: «اُولین پروپوزالم ادبیات و نوشتار زنانه بود و چون من در كارم شروع نوشـــتار زنانه رااز فروغ فرخزاد دانستم مهر غیرقابل قبول رویش زدند. رویکر د مطالعات زنان توصیفی است و فقط میخواهد بگوید وجود دارداماً از آن کار کردی نمیخواهد. به همین دلیل است که وقتی از هم دورهای هایم جویا می شسوم مىبينم خيلىهايشان از تخصص شان استفاده

گزارش

تعریف برمی خوریم: «در این رشته سعی بر این است تا بینش صحیح و غیرجانبدارانهای از جایگاه زن در

هستی و جهان امروز به صورت علمی و آکادمیُک و باتوجهبهمطالعات تطبیقی ارایه شود.»

ر. این دانشگاه همچنین در مواد درسی این رشته،

این عناوین را قرار داده است: ازن در اسلام، نقش زن در توسعه، زن در ادبیات، زن در خانسواده،

حقوق زن، جامعه شناسی جنسیت، بهداشت زن،

مباحث زنان یعنی نظریههای فمنیستی را نادیده گرفتهاند. نظریههایی که چه موافق آنها باشــیم و

چه مخالف، یک پژوهشگر مطّالعات زنان باید از

یکی از فارغالتحصیلان

ت آخرین دوره ارایه مطالعات زنان در دانشگاه علامه این مشکلات

ا امربسوط بسه رشسته های تازه

«به طور کلی در رشته های جدید

از این قضیه مستثنی نبودیم.

رین خیلی از واحدهای درسی منبع نداشت و تازه این مساله در

دوره ما تلطیف شده بود. بعد از

. . فارغ التحصيلي ما دانشگاه علام

بر . بیس میداند و می گوید:

، معلوم نیســت و ما هم

با این که در مقایسه با دانشگاه تهران درمورد رشته

مطالعات زنان رویکرد رادیکال تری داشت، کم کم به سمت محافظه کار شدن رفت تا جایی که این

رشته را حذف کرد. آن زمان نقد کسانی که رأی به

زُنان خیلی قابلیات ایدئولوژیک شدُن دارد و به

. مذف این رشته دادند این بود که صورت مساله یں ہو۔ یہ صورت مساله در رشیته مطالعات زنان گھ است. به طور کلی مسأله نزار خیار خالہ ۔ '

ایس صورت اعدار بدری کاری مصنعتین این راست. دانستن نظریه های فمنیستی اهمیتی ندارد. درس های دیگری چون معضلات اجتماعی زنان یا وضع فرهنگی زنان نیز که می توانند خیلی راهگشا

نکرده و نمی کنند.» در حال حاضر دانشـــٔ چــوُن اصفهـُـان، الزهــرا، ـدرس، خوارزمي تُهرانُ، شیراز و شیهندناهنر کرمان این ، ه را در دفترچه های انتخاب رشـــته ارایه میدهند. دانشــگاه ر عُلامه طباطبایی قرار است این رشته را از امسال دوباره اضافه کند وُ دانشــُگاه تهران یکی، دو سـال اسـت به دلیل این که تکلیفش با این, شته مشخص نیست در وضع

بادداشت ۲

حلقه مفقوده مطالعات زنان

كشورى توسعه يافته ترو پژوهشي تراست كه بيشتر به پژوهش هاي انجام شده عمل كند

با; نگری بر مطالعات انجام شده در تمامی حوز ههای پژوهشی اهمیت دارد. ۲- گسترش راههای تــازه در افــق فراروی زنان زمانسي به نتيجه ميرس ایجاد شـود یـا در تمامــی وزار تخانه ها بخش پژوهشــی - کاربردی در ارتباط بـا حوزه زنان

گنحانده شود تاحوزه نظر به عمل پیوندیافته و . پژوهشهادر عمل به کار گرفته شود. پروستاندار سای در طوسته پرداختن به ۳- در جوامتع درحال توسیعه پرداختن به مسألهزنان نیاز به جهان بینی تسامحی وافتر اقی دارد. تکیه بریک جهان بینی واقع گریز و غفلت از امکانهای جامعه یانظام علمویی پروایی نسبت به نیازهای جامعه زنان، پژوهشها درجهتی . یر کری در به کرد از در به کلی غیرهمسو کشانده می شـود. لذا نیاز سنجی مبتنی بر واقع گرایی برای مشـار کت این قشر عظیـم در حیطههـای اقتصادی، سیاسـی و اجتماعى بهنفع كشوراست

توانمند . سازیُزنانمهم ترینمحور

مطالعات حوزه زنان بامروری بر مولفه های یکی از مهم تریب مولفه ها، توانمندسازی زنان

است. سركار خانم دكتر مولاوردى؛ مُعاوِّنت مُحترمُ خانمشكوهنوابىنژاداز زناُن رُیاســتجمهوری در متخصصان حُوزهزنان و خانواده در سال ۹۰ در همایش خانواده مرکزمطالعاتِ . ب ر. ـــورد شـــاخص توان ر رسیتی اذعان کردند که «مضاعف باید تلاش شود». وی در این راستا با اشاره استراتژیکبرایننکته تأکید داشتندکه حمادت حقاد دکهحوزه تحقیقات به طرح آمارگیسری نیروی کار که در سال ۹۲ صورت در مور دخانواده به قدري مهم وحیاتیبرایجامعهایرانی استکهاگربرعهدهایشانبود گرفتـه اسـت، می گویند: براین اساس نرخ مشارکت میگفتندتمامپژوهشهادر کشور تعطیلوفقط قتصادی زنان ن مردان در نقاط شهری به مردان در نفاط شــهری به روســتایی کمتر اســت. در ایــن ســال ۲۰٫۴ درصــد سمتوسوی پژوهشهابر محور خانواده تمر کزیابد. بت فعال زنان بيكار این کلامخانم دکتر نوابی نژاد باکلامیکه آقای دکتر ساروخانی در مورد «خانواده و نرخ بیکاری در بین زنان ـــردان در نقاط مخــ به عنوان رکن و پایه تمدن ایرانی فرمودند،مکمل است ئىسھرى بەرۇستايى بىشتر

برخور در است و بحرجه رست مراکز تحقیقاتی در رشــــه مطالعات زنان در دانشگاهها و پژوهشگاهها به نظر می رسد پژوهش ها در خلأ فارغ التحصيلان دختر بهويژه دريک دهه اخير و ميزان دانش آموختگي زنان، متاسفانه تعادل و , بازنگریبرجهانبینیپژوهشهایزنان میران دانس موحمتی زمان، مناسفانه نادرد. پایین ترکیب جنسیتی در بازار کار مسأله دارد. پایین بودن نرخ مشارکت نیروی زنان در اقتصاد، تأثیر مستقیم بر رفاه خانواده خواهد گذاشت بهره گیــری از جهان پینی پژوهــش به مفهوم مجموعه فعالیتهای هوشیارانه ونظام مندبرای کشف، بازنگری پدیدهها، رخدادها و فرضیهها و از موانع توسعه نظام اقتصادی پایدار خواهد سيســـر نخواهد شـــد. درواقـــع پژوهش نقطه زنگان ایرانی در درآمدزایی در مقا آغازین ُحرکُتهای بنیادی در هر ُجُامعً واساًسی ترین نیاز آن برای رسیدن به پیشرفت، توسعه، رفاه اجتماعی واستقلال واقعی است. با زنان کشـورهای منطقه در سطح پایینی قرار دارند به همین دلیل باید به اشکال ، نوانمندسازى واشتغال زنان ومشاركت آفريني مروری بر تحلیل موضوعی حدود ۲هزار مقاله آناُن توجه کُرد. کلام آخر آنکه در ساُلهای اُخیر بهرغم اهمیت شــاخصهای ذکر شده، توجه و ا موضوع زنان و خُانواده، کلید واژههای زیر لحاظ درصد فراوانی موضوعات زنان قابل نمر کزیر میزان عملکر د کشور هابه پژوهش های تأمل است: زن، جنس و جنسيت، خانواده، ر اس ویی، دختران، ازدواج، فمنیست، والدین، زناشـویی، دختران، ازدواج، فمنیست، والدین، همسر، کودک، طلاق، خشونت، مادر، حقوق، ت و کشوری توسیعهٔ یافته تر و پژوهشی تر تلقی می شود که به میزان بیشتری . اسلام، آسیب، عدالت و... لزوم بازنگری بر تمامی پژوهشها اعــم از طرحها و مقــالات می تواند به پُژوهش های انجام شده عمل کند در حوزه زنان راهاندازی مرکزی کاربردی در راستای

نیازسنجی این حوزه و انجام پژوهشهای ر کارگشسایی و ارایسه راه حل های ایسن حوزه و توسعه یافتگی جامعه مرتبط با آن می تواند مبنای توسعه کشور ر ایرانی قطعامو ثرباشد. به منظبور فعال تبر در کشبورهایی با بیشینه تمدنی بزرگی مانند ایسران، تولید علم کـردن پتانسـیل حداکثــری نهفتــه زنان و دختران باشد بهویژه در حــوزه زنان با یژ و هش هـای بایدانجام شـود تا از این مطالعات زنان که بیشتر کاربردی پتانسيل نهفته در توسّ لشوراستفا بیشــتر کارب (Applied) چنــد ویژگــی زیـــ مبتنی پر پژوهشهای عملیاتی (Research) باشید قطعـا مطالعـات را

مطالعات ; نان کا، گشبًا ۱- برای گشـودگی

در کشور ما صرفا یکسے ی محتوا بهصورت مداوم -ر سور به سرح یا سسری تکرار شــدونتوانســت نگاهی نوو راهکار ایجاد کند چراکه نگاه آحادی و همهجانبه تقویت نشد. هرچند این وضع درحال حاضر رو به بهبود است اما زمانی که می خواستند تغییرات را در راستای حذف رشته یانوع نگاه آن ایجاد کنند، بسیار سریع بودنداما حالابر گشت بهموقعیت پیشین باکندی انجام می گیر د.

مشكل ديگرى كه درخصوص اين رشته و برخى ر کی کرار دیگر از رشته های جامعه شناسی مطرح است، این نکته است که آنها امکان عملیاتی شدن ایده هایشان در جامعه راندارند و بسیار آکادمیک هستنداما در کشورهای دیگر اینطور نیست. برای مثال، دانشگاه یورک کانادا توانسته این رشته

محلات و.. با اقشــار متعدد زنان مرتبط میشـ و مسائلُ حوزه زنانُ را بررسنّی می کنند؛ جلساتی که بهطور کلی در مکان های عمومتی با حضور زنان رگزار میشود. مانیز چنانچه بخُواهیم چنینُ ا نناختی امشاهده کنیم، بایداین رابطه را . رقرار کرده و با زنان در ابعــاد گوناگون ارتباط برقرار کنیم. لازمه این امر هم توجه مسئولان و دقت بیشتر اساتیداین رشته است. مســئولان باید به این رشته بهابدهند و برای آن شغل تعریف کنند متا مروزه می بینیم که تحصیلگردگان این شته امکان احرازُ شغل برايشان مهيانيستُ واين در نوع خود خلأ بزرگیمحسوبمی شود.

بادداشت ۱

نگاه تك بعدي و آسيسزا بهحوزهزنان

شاهد بدعت و پیشرفتی در این عرصه نبودیم واز سویی شاهد غلبه نگاه تک بعدی نیز بودیم، حال آن كەدرېسيارى از كشورھامانندمصر،لبنان و تونس، زنان کارهای در خشانی نیز انجام دادهاند اما متاسفانه

فاطمه همدانيان أدانشجه

رویکرد توانمندسازی داشــتند و این مورد با تلاش رویترد و مساسری میش رفت اما در سالهای اساتید این حوزه به خوبی پیش رفت اما در سالهای بعدایس روند رو به رکود گذاشت. اما پس از حضور اساتید که تسلطشان برفقه و حقوق بیشتر بود، ما

نگاهی به مشکلات رشته «مطالعات زنان» در ایران

زنان و مطالعاتشان؛

معلق میان زمین و هو

بودند و میخواستند خواندههایشان را آکادمیک پیش ببرند یا آنها که علاقه به چنین فعالیتهایی

داشتند و میخواستند بیشتر بدانند آماورود آنها به دانشگاه نتیجه دیگری برایشان داشت و خیلی هارا

ر پی صحصی و رس «نجمه گودرزی» یکی از فارغالتحصیلان این رشـــته که تجربه دانشجویی در دانشگاه کرمان، تهران و علامه را داشـــته اســت درباره ورود به این

ته می گوید: «من از ورودیهای کنگور ســال

. ۸۸ بسودم و قبال از ورود به این رشته درباره آن

تحقيقٌ كرده بودم. اماً وُرُودم به دانشگاه هُمزُمان - سین عرب برای ورودی ها به این رشته بود. وقتی

وارد شَدم تازه فهمیدم که این رشَــته آن چیزی که وعــده داده بودنــد، نبود.

مهم ترین تفاوت هم این

بود کے من تصور می کردم این رشته باید انتقادی باشد

اماً چنیسن رویکسردی وجود

بود و استادی هم برای آموزش

ایس دروس نبسود. ضمسن این که بسه دلیسل درسهای

بے مکانے شدہ بےود کے

. دانشجویانی که در رشت

دیگر رتبه لازم را ندارند به مطالعات زنان بیایند

و نبود دانشـجویان پویا هـم بر فضای دانشـگاه تاثیر گـذار بود. هیچ کدامشـان، نه دانشـجو و نه

. اماوقتی به سایت دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه

علامه مراجعه مي كنيد، در صفحهاي كه به معرفي

رشــته مطالعات زنان اختصاص داده شــده به أين

، درسها بیشتر سنتی

دانشخاه تنیاب دیبری از این فضا ناامید کرد.

رويكر دمطالعات زنان

رری توصیفیاستوفقط میخواهدبگویدوجوددارد

امااز آن کارکردی نمی خواهد. بههمین دلیل است که وقتی از

همدورهایهایمجویامیشوم میبینمخیلیهایشان|ز

مىبينمخيلىھايشاناز تخصصشاناستفادەنكردە

و نمی کنند

نظاممندخواهدکرد.